

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ SOU 2017:92, TRANSPERSONER I SVERIGE – FÖRSLAG FÖR STÄRKT STÄLLNING OCH BÄTTRE LEVNADSVILLKOR

Sammanfattning

- Jämställdhetsmyndigheten är positiv till att utses som en av de strategiska myndigheterna i arbetet för hbtqi-personers rättigheter.
- Förslaget om Jämställdhetsmyndigheten som samordnande myndighet för hbtqi-personers rättigheter är inte förenligt med myndighetens nuvarande organisering och uppgift.
- Jämställdhetsmyndigheten ställer sig bakom förslaget om att tillsätta en utredning om införande av ett tredje juridiskt kön.
- Jämställdhetsmyndigheten stödjer förslaget att SCB ges i uppdrag att färdigställa stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar.

Övergripande synpunkter

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar utredningen och gör bedömningen att flera av förslagen på sikt, i enlighet med utredarens uppdrag, kan bidra till förbättrade levnadsvillkor och ett tryggare livsutrymme för transpersoner. Inte minst utgör betänkandet i sig ett viktigt kunskapsunderlag.

Betänkandes innehåll berör i flera delar Jämställdhetsmyndigheten. Konkreta förslag förekommer där Jämställdhetsmyndigheten direkt omnämns. Några av förslagen implicerar förändring av jämställdhetspolitiken i stort, vilket inte ingått i utredarens direktiv, och kan därmed sägas påverka Jämställdhetsmyndighetens uppdrag. Remissyttrandet är i huvudsak begränsat till dessa delar.

Jämställdhetsmyndigheten vill därutöver särskilt lyfta fram förslagen om stärkt kunskapsläge gällande transpersoners situation inom en rad av de områden som utredningen föreslår. Myndigheten ser generellt positivt på utredningens förslag för att stärka kunskapsläget, exempelvis gällande transpersoners villkor och situation på arbetsmarknaden och inom hälso- och sjukvården, samt situationen gällande transpersoners fritid och deltagande i civilsamhället. I detta sammanhang blir också förslaget till SCB, 14.9.1 om bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar särskilt relevant för att skapa praktiska förutsättningar för att stärka kunskapsläget.

Jämställdhetsmyndigheten noterar också förslaget om ett stärkt och förbättrat arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, 14.1.10 framtagandet av en nationell SRHR-strategi, och konstaterar att Jämställdhetsmyndigheten som samverkansmyndighet gällande uppdraget har ett ansvar att belysa frågorna och verka för att ett hbtqi-perspektiv inkluderas.

Synpunkter enligt utredningens disposition

14.1.1 Samordning av arbetet för hbtqi-personers rättigheter

Förslaget om Jämställdhetsmyndigheten som en hbtqi-strategisk och stödjande myndighet

Jämställdhetsmyndigheten är positiv till att utses som en av de strategiska myndigheterna i arbetet för hbtqi-personers rättigheter, men noterar samtidigt att utredningen inte närmare beskriver ansvaret och vilken roll myndigheten förväntas fylla i denna egenskap.

I betänkandet betonas särskilt vikten av att inkludera ett hbtqi-perspektiv i Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av de jämställdhetspolitiska målen, i det internationella arbetet, liksom i stödet till offentliga aktörer.

Jämställdhetsmyndigheten menar att detta ligger i linje med 6§ förordningen (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten som anger att myndigheten ska beakta fler maktordningar än kön när det bidrar till bättre prioriteringar och större träffsäkerhet.

Delar av Jämställdhetsmyndighetens verksamhet omfattar redan frågorna, till exempel arbetet mot hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.¹ För att integrera ett hbtqi-perspektiv i myndighetens hela verksamhet krävs ett systematiskt utvecklingsarbete och intern kunskapsutveckling.

Jämställdhetsmyndigheten menar att det finns kunskapsmässiga fördelar med att förhålla sig till frågor om kön, könsidentitet, könsuttryck, sexualitet, sexuell läggning och könskaraktäristika tillsammans. För att myndighetens arbete ska vara relevant och effektivt i en samtid där frågor om kön, makt, identitet, sexualitet är under ständig förhandling, måste såväl analyser som stödverksamhet och faktiska möten präglas av lyhördhet och ett verklighetsnära arbetssätt.

Innan ett uppdrag läggs till myndigheten måste myndigheten få möjlighet att utvärdera hur uppdraget kan omhändertas och anpassas till nuvarande organisation och verksamhet.

Förslaget om Jämställdhetsmyndigheten som samordnande myndighet för hbtqi-personers rättigheter

Förslaget om Jämställdhetsmyndigheten som samordnande myndighet för hbtqi-personers rättigheter är inte förenligt med myndighetens nuvarande organisering och uppgift. Förslaget får till följd att såväl Jämställdhetsmyndighetens kärnuppdrag som inriktningen för jämställdhetspolitiken måste förändras. Konsekvenserna av ett sådant förslag är inte utredda, vare sig i det aktuella betänkandet eller tidigare. Inte heller är det utrett huruvida samordningen av arbetet för homo- och bisexuellas rättigheter bäst inlemmas i Jämställdhetsmyndighetens organisation, då utredningens uppdrag varit begränsat till transpersoners villkor och rättigheter. Förslaget att bilda ett särskilt centrum som kan bidra med kunskapsutveckling på området kan också vara intressant att utredas närmre.

¹ Inom ramen det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra, och den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

14.1.2 Utredning om att införa ett tredje juridiskt kön

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig bakom förslaget om att tillsätta en utredning om införande av ett tredje juridiskt kön. Rättsligt erkännande och en ökad synlighet i exempelvis statistisk verksamhet, är centrala delar för att förbättra transpersoners hälsa och levnadsvillkor, samtidigt som rätten till privatliv och individens integritet måste kunna tillgodoses.

Enligt förslaget bör konstruktionen av de nuvarande personnumren, och möjligheten till helt könsneutrala personnummer, utredas till följd. Jämställdhetsmyndigheten vill i sammanhanget understryka att det är av största vikt att en utredning tar i noggrant beaktande vilka konsekvenser för forskning och statistiska uppföljningar och redovisningar fördelat på kön som en ny konstruktion av personnumren skulle innebära. Könsuppdelad statistik vilar på den nuvarande könsspecifika konstruktionen av personnumren, och är en helt avgörande förutsättning för jämställdhetspolitiken och dess genomförande. Utredning av alternativa lösningar till könsneutrala personnummer är därför central.

Jämställdhetsmyndigheten noterar också att det inte är helt belagt att ett tredje juridiskt kön med säkerhet skulle förbättra transpersoners levnadsvillkor. Införandet av ett tredje kön skulle kunna innebära oförutsedda och långtgående implikationer gällande könsnormer genom att verka ytterligare begränsande i fråga om vad som tillåts vara naturliga, och ibland motstridiga, variationer inom kategorierna kvinnor och män. Ytterligare möjligheter till kategorisering kan därmed, tvärtemot avsikten att fungera inkluderande, göra befintliga kategorier än snävare och avvikelser från normen än mer stigmatiserande. En utredning bör därför även belysa frågan om en tredje juridisk könskategori ur dessa aspekter.

14.1.5 Utred vilka hinder transpersoner upplever vid resande

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i behovet av en utredning om hinder som transpersoner upplever vid resande, men menar att uppdraget bör ges till den myndighet som utifrån sak- och ansvarsområden är bäst lämpad för uppdraget.

14.9.1 Bättre inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar

Jämställdhetsmyndigheten stödjer förslaget att SCB ges i uppdrag att färdigställa stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera binära och ickebinära transpersoner i enkäter och undersökningar. Liksom förslaget att Brå ges uppdraget att utveckla den nationella trygghetsundersökningen i samma avseende, 14.1.8.

Avsaknaden av kunskap om transpersoners hälsa och levnadsvillkor till följd av bristande inkludering i undersökningar och uppföljningar är allvarlig. Inte minst i Jämställdhetsmyndighetens uppföljnings- och analysarbete är bättre inkludering av respondenter med transerfarenhet centralt för bättre tillförlitlighet och giltighet. Det gäller till exempel vid uppföljningen av de jämställdhetspolitiska delmålen generellt, och den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i synnerhet. Ett metodutvecklande stödmaterial avseende både datainsamling och analys runt hur frågor om kön, könsidentitet och transerfarenhet formuleras och används är därför angeläget.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Lena Ag efter föredragning av Boel Kristiansson och Lars-Gunnar Engström.

.....

Lena Ag
Generaldirektör

.....

Boel Kristiansson

Utredare

.....

Lars-Gunnar Engström

Utredare